

אָבֶל שֶׁבַעַת יָמִים

וַיָּבֹאוּ עַד לְרֹן הָאֶטֶד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֶל שֶׁבַעַת יָמִים: (בראשית נ.י.)¹

וַתָּמַת שָׂרָה בְּקָרִית אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְלֶתָהּ: (בראשית כג.ב.)²

וַיָּבֶנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשֶּׁה בְּעָרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אָבֶל מִשֶּׁה: (דברים לד.ח.)³

תלמוד ירושלמי מועד קטן פרק ג הלכה ה – אבל מהתורה, מניין?

מניין לאבל מן התורה שבעה? "ויעש לאביו אבל שבעת ימים" (בראשית נ.י). ולמידין דבר קודם למתן תורה?⁴ רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעורה: שמע לה מן הדא: "ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת משכן ה' " (ויקרא ח.לה)⁵ - כשם ששימר הקב"ה על עולמו שבעה, כך אתם שמרו על אחיכם שבעה. ומניין ששימר הקב"ה על עולמו שבעה? "ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ" (בראשית ז.י).⁶ ומתאבלין קודם שימות המת? אלא בשר ודם שאינו יודע מה עתיד להיות, אינו מתאבל עד שימות המת. אבל הקב"ה שהוא יודע מה עתיד להיות, שימר על עולמו תחילה.⁷

אית דבעי מימר אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק.⁸

אמר רבי הושעיה: "כי שמן משחת ה' עליכם" (ויקרא י.ז) - כשם שנתרויתם בשמן המשחה כל שבעה, כך אתם שמרו על אחיכם כל שבעה.⁹

¹ אין זה האזכור הראשון של אבלות בספר בראשית (בתורה). כבר קדם ליעקב עשו אחיו שמעיד על קיום מנהג ימי אבל, ככתוב: "יקברו ימי אבלי אבי ואהרנה את יעקב אחי" (בראשית כז.מא). על רקע פסוק זה, אולי סמלי הוא שיעקב זכה לאריכות ימים ולקיום שבעת ימי אבל מכוונים ע"י בניו. אבלי נזכר גם אצל יעקב עצמו בהתאבלו על יוסף. ככתוב בבראשית לז.לד: "ויקרא יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים: ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבלי שאלה ויבך אתו אביו". אמנם אמרו על כך חכמים: "מתנחמים על המתים ואין מתנחמים על החיים". אך יש סמליות רבה של אבל יעקב אז אל מול האבל שבפרשתנו. ועדיין, אבל שבעת ימים המתקיים עפ"י טקסיות ברורה, נזכר לראשונה בפרשתנו.

² שרה היא הראשונה במקרא שמתקיים במותה טקס כלשהוא, אך כאן הפעולות הן: מספד ובכי, לא אבל. ראה מות אברהם בתחילת פרק כה בבראשית וכן מות יצחק בסוף פרק לה, בהם הפעולה העיקרית הנזכרת היא ההבאה לקבורה. אין שם בכי, מספד או אבל, רק קבורה. עפ"י המדרש, למדו בני האדם את שמירת המת מהכלב ואת עניין הקבורה, היינו החזרת האדם אל העפר ממנו לוקח (בראשית ג.יט), מן העורב! ראה פרקי דרבי אליעזר פרק כא: "הכלב שהיה משמר צאנו של הכל, הוא היה שומרו מחית השדה ומעוף השמים. והיו אדם ועזרו יושבים ובוכים ומתאבלים עליו, ולא היו יודעים מה לעשות להכל, שלא היו נהוגים בקבורה. בא עורב אחד שמת לו אחד מחבריו, לקח אותו ונפרץ בארץ וטמנו לעיניהם, אמר אדם כעורב אני עושה, מיד לקח נבלתו של הכלב ונפרץ בארץ וטמנה". נראה שאפשר להוסיף את הכלב והעורב לרשימה של הגמרא בעירובין ק"ב: "אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה". ושמירת מת מכלב וקבורה מעורב. ראה שם.

³ אם לא נכלול ב"אבל", את העם המתאבל על סילוק מלאך השכינה לאחר חטא העגל, ככתוב בשמות ד.ג: "וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שתו איש עדיו עליו", האבל הבא שמצאנו בתורה, לקראת סופה, הוא האבל על מות משה. אין "אבל" אצל אהרון, רק בכי, ככתוב בספר במדבר כ.כט: "ויראו כל העדה כי נוע אהרון ויבכו את אהרון שלשים יום כל בית ישראל". ראה דברינו [מות אהרן](#) בפרשת חוקת. משניהם, מאהרון ומשה, למדנו על אבל או בכי של שלושים יום. וחז"ל מצאו "אבל" גם קודם לכן, בספר ויקרא, בשני מקומות. הקוראים מוזמנים לנחש היכן, ואם לא, אזי יבוא הפתרון בהמשך.

⁴ זו שאלה כנה במטרה לקבל תשובה, או הבעת דעה קטגורית שאין ללמוד על מצוות מפרשות התורה שלפני מתן תורה?

⁵ זה הציווי של משה לאהרון, לאלעזר ואיתמר על שבעת ימי המילואים, בסוף פרשת צו. אבל הדרשן קושר אותם למות נדב ואביהוא כמתואר בתחילת פרק י. כיצד? מה הקשר? את זאת הוא מסביר בהמשך הדרשה.

⁶ אנו נוטים לפרש שהקב"ה שימר את עולמו במובן שנתן לבני האדם זמן לחזור בתשובה. ראה המדרשים על ציווי הקב"ה לנח שיעשה את התיבה זמן רב ובלגיו על מנת לתת פתח תשובה לאנשי דורו (תנחומא בראשית ה.גם ח). אבל לא כך ממשיך הדרשן כאן.

⁷ שהקב"ה ישב מראש באבל שבעה ימים על העולם שהוא עתיד להחריב במבול, וזה פשר הפסוק: "ויהיה לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ", היינו שהמבול השתהה מלרדת שבעה ימים וכאילו נדחה. וכך גם אלעזר ואיתמר לגבי מות אחיהם. אבל מה נאמר כאן? שגם כאן ידע הקב"ה מראש (ואולי גם משה) שעתידין בני אהרון למות ביום השמיני? ראה כל העניין גם בתנחומא ראש פרשת שמיני ונראה שזה נושא קשה שמצריך עיון נפרד. איך זה יושבים מראש שבעה? למה לא כהצעתנו בהערה הקודמת שהקב"ה ניסה לשמר ולהציל את העולם מחורבן? נשאר עניין סבוך זה לפרשות נח או שמיני ונשמח לשמוע לקח משואבי המים.

⁸ נראה שדעה זו לא מסכימה עם הרעיון שהקב"ה "שימר את עולמו", בכך שישב מראש באבל שבעה ימים על העולם שעתיד להחריב והיא מעדיפה לבאר את ההשתהות של שבעה הימים שלפני המבול בחלוקת כבוד אחרון למתושלח שנפטר. ראה הרחבת נושא זה באבות דרבי נתן נוסח א פרק לב: "עשרה דורות מאדם ועד נח. וכי מה הוצרך לבאי עולם בכך? אלא ללמדך שכל הדורות היו מבעיתין ובאין ולא הביא עליהן מי המבול בשביל צדיקים וחסידים שהיו בהם. ויש אומרים כל זמן שהיה מתושלח חי לא ירד מבול לעולם. וכשמת מתושלח עוד נתלה להם שבעת ימים לאחר מיתתו שנאמר: ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ. מה טיבן של שבעת ימים הללו? אלו שבעת ימי אבלו של מתושלח הצדיק שעיקבו את הפורעניות מלבוא לעולם. לפיכך נאמר: ויהי לשבעת הימים". גם לפי דעה זו יש כאן מצב משונה, יושבים שבעה לכבודו של מתושלח ומיד אחרי כן נמחה העולם.

⁹ רבי הושעיה חוזר לימי האבל על מות נדב ואביהו, אבל גם הוא לא מקבל את הדעה ששבעת ימי המילואים היו אבלי מראש על האבדן הצפוי של נדב ואביהו, והוא לומד את שבעת ימי האבל דרך האזכור של שמן משחת הקודש של שבעת ימי המילואים

רמב"ם הלכות אבל פרק א הלכה א – ניתנה תורה ונתחדשה הלכה

מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר: "ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' " (ויקרא י ט). ואין אבילות מן התורה, אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה. אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה. אף על פי שנאמר בתורה: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים", ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה.¹⁰

מסכת מועד קטן דף כ עמוד א – בין חגים לאבל, יום אחד או שבעה

ייתב רבי חייא בר אבא ורבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק בן אלעזר, נפק מילתא מבינייהו:¹¹ מנין לאבילות שבעה? – דכתיב: "וְהִפְכֹּתִי חֲגִיכֶם לְאָבֶל" (עמוס ח ז), מה חג שבעה - אף אבילות שבעה.¹² - ואימא עצרת, דחד יומא!¹³ - ההוא מיבעי ליה לכדריש לקיש, דאמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מנין לשמועה רחוקה שאינה נוהגת אלא יום אחד – דכתיב: "והפכתי חגיכם לאבל", ואשכחן עצרת דאיכרי חד יומא חג.¹⁴

שכל טוב (בובר) בראשית פרק נ פסוק י – שבעת ימי אבל כנגד שבעת ימי המשתה

"ויספדו שם מספד גדול וכבד מאוד" - יותר ממה שנעשה עד כאן לכל אדם. "ויעש לאביו אבל שבעת ימים" - מפני מה נהגו לעשות אבל ז' ימים? כנגד ז' ימי המשתה. וכן הוא אומר: "ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה האלהים" (קהלת ז יד).¹⁵

והקישור לציווי לאהרון, אלעזר ואיתמר, לאחר מות נדב ואביהו. סוף דבר, קבלנו בירושלמי שלוש דעות באשר למקור שבעת ימי אבל. אחת, מפרשתנו, שבעת ימי האבל על יעקב. השנייה, משבעת הימים בהם איחר המבול לבוא בפרשת נח, והשלישית מימי האבל על מות נדב ואביהו (שבעצם בני ישראל התאבלו, לא בני אהרון, לפי שהייתה זו הוראת שעה שיתנהגו ככהן גדול, ראה המדרשים והפרשנים בספר ויקרא תחילת פרק ז). מה שמעניין כאן הוא (ניסיון) מתן תשובה לשאלה: "ולמדין דבר קודם למתן תורה?" שנשמעת כפוסקת שאין ללמוד מהפסוק בפרשתנו משום שהוא קודם למעמד הר סיני. דבר זה מביא אותנו לנושא מצוות שקיימו האבות ומצוות שניתנו לפני מעמד הר סיני, עליהם הרחבנו בדברינו [מצוות טרום סיני](#) בפרשת לך לך, [קיימו האבות את התורה](#) בפרשת תולדות. ראה גם דברינו [חדשים גם ישנים](#) בשיר השירים. ראה גם את שם ועבר שמקיימים דיני לוויית המת בקבורה של שרה ובקבורתו של אברהם, בדברינו [שם ועבר – אבות אבותינו](#) בפרשת נח. אך שים לב לדעות האחרות שמנסות ללמוד את מקור ההלכה של אבלות בכלל, שבעה ימים בפרט, מבני אהרון בספר ויקרא. סופן שהן חוזרות ומתחברות לספר בראשית ממש בתחילתו. עוד לפני האבות! וממי למדנו? מהקב"ה שהתאבל על אובדן העולם שברא. דחינו את יוסף ויעקב וקבלנו את הקב"ה בכבודו ובעצמו! דחינו את סוף ספר בראשית, את יעקב ובניו, וקבלנו את תחילת ספר בראשית, את דור המבול, עוד לפני האבות! כך או כך, נראה שדרשת הירושלמי לעיל מציגה את השילוב של הלכה ואגדה, את התוקף הנורמטיבי והמחייב של המצוות (הר סיני) מול ההתפתחות האנושית הטבעית של קבלת נהגים והליכות עולם לפני מעמד הר סיני (וגם לאחריו).

הרמב"ם הולך בשיטת מדרש ספרא תורת כהנים שעיקר דין אבילות מהתורה הוא יום אחד והסמך הוא לא מכל המקורות שראינו לעיל, אלא מהפסוק בפרשת ויקרא, מות נדב ואביהו, אך בדין כהן אונן. ראה ספרא שמיני פרשה א תחילת פרק ב אות יא: "ואכלתי חטאת היום - היום אני אסור ומותר בלילה, ולדורות אסור ביום ובלילה דברי רבי יהודה". דין שבעת ימי האבל, עפ"י הרמב"ם, אינו אלא מתקנות משה רבנו (תקנות דרבנן הראשונות בתולדות ההלכה?). ומה עם הפסוק בפרשתנו? הרמב"ם מן הסתם לא יתנגד ללימודים וטעמים שונים למנהג אבילות שבעת ימים מפסוק זה, אבל לא כמקור ההלכה. שיטת הרמב"ם כפי שראינו גם במצוות מילה למשל, היא שתוקף כל המצוות הוא ממעמד הר סיני. שם "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה", ביטוי שנראה שהרמב"ם לקח מגמרא שבת קלה ע"ב בהקשר של מצוות מילה, אבל בהקשרים אחרים הוא נאמר על חידושים שלאחר מתן תורה (רות רבה ד א עמוני ולא עמונית, למשל). ראה גם דבריו בספר המצוות מצות עשה לו שדיני אבילות נלמדים מהמצווה לכהנים בפרשת אמור למי הם נטמאים ולמי לא: "הנה כבר התבאר שחיוב אבילות דאורייתא ושהיא מצות עשה, אבל ביום ראשון לבד. והשאר מהשבעה ימים דרבנן. ושאלו הכהן ינהוג אבילות ביום ראשון ויטמא לקרוביו". וכדבריו בהלכות אבל פרק ב הלכה ו: "כמה חמורה מצות אבלות, שהרי נדחית לו הטומאה מפני קרוביו כדי שיתעסק עמהן ויתאבל עליהן". ראה הרחבת הנושא בספר החינוך מצוה רסד: מצות ענין טומאת הכהנים לקרוביהם, ובכללה שיתאבלו כל אחד מישראל על ששה מקרוביו הידועים. ולגבי תוקף המצוות בשיטת הרמב"ם והיחס למצוות שניתנו לפני סיני, כבר הארכנו כאמור לדון בנושא זה בדברינו [מצוות טרום סיני](#) בפרשת לך לך. ראה גם [ביום השמיני ימול](#) בפרשת תזריע ודפים שהזכרנו בהערה הקודמת.

¹¹ ישבו ר' חייא בר אבא ור' אמי ור' יצחק בר נפחא בחצרו של ר' יצחק בן אלעזר ויצא דבר מביניהם, שוחחנו בדברי תורה, "ומתוך דברי כולם עלה הסיכום הבא" (לשון שטיינזלץ). נראה שיש כאן סוג של שיח חכמים מחוץ לבית המדרש, ברוח אולי קצת יותר נינוחה וקלה מאשר בדיון פורמלי בתוך כתלי בית המדרש. (אולי לכן הסכימו כולם).

¹² פסח וגם סוכות אם לא נחשיב את שמיני עצרת שהוא "רגל לעצמו".

¹³ אולי נשווה דווקא עם חג השבועות (עצרת) שהוא יום אחד – ראה רמב"ם לעיל שעיקר האבילות מהתורה היא יום אחד.

¹⁴ לא נקפח את חג השבועות (וגם שמיני עצרת) - יש גם אבלות של יום אחד, בדין 'שמועה רחוקה', היינו אדם ששמע שנפטר לו קרוב משפחה שהוא חייב להתאבל עליו, שלושים יום ומעלה לאחר הפטירה. זו ההלכה שחידש ריש לקיש משמו של ר' יהודה נשיאה. ראה שאילתות דרב אחאי פרשת ויחי (פרשתנו) שחוזר לשבעת ימי האבל על יעקב בפרשתנו כמקור לעניין ומסביר את הצורך בדרשה הנוספת מהפסוק בעמוס על הקשר בין חג ואבל, משום שהיינו יכולים לחשוב שאצל יעקב נהגו שבעה משום שהיה אדם חשוב וזה מקרה מיוחד: "שאילתא דאילו מאן דמית ליה מתא, מיחייב למיתב עליה באבלותא שבעה יומין, דכתיב: ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ודילמא שאני יעקב משום דהוה חשוב עבדו ליה מילתא יתירה?" ולכן מובאת דרשת חכמים הנ"ל. סוף דבר, שיש קשר בין שבעת ימי חג ושבעת ימי אבל, קשר שנראה עוד להלן.

¹⁵ מדרש זה, ורבים אחרים, מחזקים את הקשר והדמיון בין שבעת ימי האבל ושבעת ימי המשתה, שבע ברכות של שמחת חתנים ובין טקס ברכת אבילים. ראה דברינו [ברכת אבילים](#) במיוחדים (ומולה ברכת חתנים הם 'שבע ברכות', גמרא כתובות דף ח). ראה אמנם אבות דרבי נתן נוסח ב פרק א רשימה ארוכה של "שבעה" והדברים ידועים שהמספר שבע הוא מספר מיוחד והראיה היא השבוע של שבעה ימים שאין לו שום אחיזה בטבע. אבל נראה שלשבעת ימי השבעה ושבעת ימי האבל יש קשר מיוחד, בבחינת הפכים

מסכת שבת דף קנב עמוד א – שבעה בגלל "נפש"

אמר רב חסדא: נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה, שנאמר: "ונפשו עליו תאבל" (איוב יד כב). וכתוב: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים" (בראשית נ ו).¹⁶

משנת רבי אליעזר פרשה כ [עמוד 371] – שתעבור על האבלים שבת

גדולה היא השבת, שאין האבל רשאי להתנחם עד שתעבור עליו השבת, שנאמר: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים". גדולה היא השבת, שאין החתן מותר לו להמשיך שמחתו עד שתעבור עליו השבת.¹⁷

בראשית רבה ק יג, פרשת ויחי - אבל יחזור לשמחה

"ויעש לאביו אבל שבעת ימים" - ולמה עושים שבעה? כנגד שבעה ימי המשתה. אמר להם הקב"ה: בעולם הזה נצטערתם עם הצדיק הזה ושמרתם לו אבל שבעת ימים, לעולם הבא אני מחזיר אותו האבל לשמחה, שנאמר: "והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיוגונם" (ירמיה לא יב); כשם שאני מנחם אתכם, כך אני מנחם לציון ולכל חרבותיה, כענין שנאמר: "כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה' ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה" (ישעיה נא ג).¹⁸

שבת שלום

חזק חזק ונתחזק

מחלקי המים

מים אחרונים: ספר בראשית אכן מסתיים באבל. לא רק האבל על מותם של יעקב ויוסף, אלא גם אבלה של ארץ ישראל. "הארץ אשר אראך" נותרה שוממה ועזובה מבניה, מצאצאי אבות האומה שכה חפצו בה והובטחו עליה מספר פעמים. בסוף ספר בראשית, וכמבוא לשעבוד מצרים הנורא בו נפתח ספר שמות (שאח"כ הופך לספר הגאולה), יש אפס יהודים בארץ, רק קברי אבות. אף אחד מבני יעקב שעולה לקבור את אביו בארץ, לא עוצר לנוכח מראה הנופים עליהם גדל וספג בנערותו, ושואל: למה אני לא נשאר כאן? למה אני חוזר למצרים? ראה דברינו [הסיום העצוב של ספר בראשית](#).

אבל לא בגלל אַבֵּל זה בחרנו לסיים, הפעם, את ספר בראשית בנושא "שבעת ימי האבל". נושא זה מתקשר לעניין הרחב של תוקף המצוות שאנו מקיימים, ובהם מצוות גמילות חסדים, "שאינן להם שיעור". האם כוחם של מצוות ונהגים אלה

ופנים קוטביים של חיי האדם. ראה לשון ילקוט שמעוני תורה פרשת ויחי [המתחיל ברמז קנד]: "ולמה שבעת ימים? כנגד שבעת ימי המשתה - כלעומת שבא כן ילך". ראה הסיפור הטרגי "בימי רבי שמעון בן חלפתא" על השמחה שהפכה לאבל (דברים רבה ט א), ולעומתו על הכלה שהצליחה למנוע את האבל בשמחת כלולותיה (מדרש תנחומא האזינו סימן ח "יצרנהו כאישון עינו"). בשניהם אגב נדרשות 'פנים חדשות' על מנת לומר את הברכות. שניהם נאמרים על היין. שניהם קשורים גם לדמותו של יעקב: "אבל שבעה מנין? שנאמר ויעש לאביו אבל שבעת ימים (בראשית נ ו). משתה שבעה מנין? שנאמר מלא שבוע זאת וגו' (שם כט כז). ואגב אזכור הפסוק מקהלת, ראה דברינו [זה לעומת זה](#) במגילת קהלת.

¹⁶ גמרא זו מחזירה אותנו לפסוק בפרשתנו כמקור מרכזי לאבל שבעת ימים (נראה שגם הרמב"ם לא יתנגד לכך במונח הערכי). מהו אבל של נפש? שבעה ימים. האם רק בגלל ההיקף "תאבל" - "אבל"? נראה שאולי גם בגלל המילה "נפש". בתוך שבעה ימים יש "נפש". נפש חיה של הבריאה שנעלמה - כל אדם הוא עולם שלם (סנהדרין פרק ד משנה ה: "כל המאבד נפש אחת ... כל המקיים נפש אחת"). גם "וינפש" של שבת. שבעת ימי האבל הם כנגד שבעת ימי הבריאה - האדם נפרד מן העולם שנברא בשבעה ימים. והדברים גם חוזרים לקב"ה בורא העולם שהתאבל שבעה ימים על העולם שברא בשבעה ימים. ראה פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת ויחי פרק נ: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים. מפני מה האבל שבעת ימים? כנגד ז' ימי המשתה: דבר אחר: כנגד שבעת ימי בראשית, שאדם נפטר מן העולם שיש בו שבעת ימי בראשית". ובמדרש שכל טוב (בובר) בפרשתנו על הפסוק: "ויעש לאביו אבל שבעת ימים. למה נהגו ז' ימים אבל? כנגד ז' ימי בראשית שבטילין מן האדם כשנפטר מן העולם". ובכל שבעה ימים יש גם שבת.

¹⁷ אם האבל הוא שבעת ימים, הרי זה בהכרח כולל גם את יום השבת. לגבי אבילות בשבת, משנה מפורשת היא במסכת מועד קטן פרק ג משנה ה: "הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל בטלה הימנו גזרת שבעה ... מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת, רגלים מפסיקין ואינן עולין". ראה הדיון על כך בגמרא מועד קטן כג מחלוקת בני הגליל ובני יהודה ובדף כד שם שואל ר' יוחנן את שמואל אם יש או אין אבילות בשבת. ראה גם מדרש בראשית ק ז בפרשתנו שרבי מאיר מעיר לאנשי ציפורי שאין עושים שורה לאבלים בשבת, וכך גם ר' הושעיא במקום אחר. אבל סוף סוף נפסקה הלכה שבניגוד ליום טוב שמפסיק את האבל, שבת אינה מפסיקה, אבל נספרת בתוך ימי השבעה ונוהגים בה מנהגי אבילות בדברים שבצנעה וגם "מראים פנים לאבל" בשבת (אמנם מפני האיבה, בראשית רבה שם). ראה פרשני המשנה במועד קטן שם שהסיבה היא שהשבת היא עונג ולא שמחה. ולנו נראה שהדברים קשורים למדרשים שהבאנו לעיל על שבעת ימי האבל, הנלמדים מפרשתנו, שבהכרח כוללים את השבת. השבת קבועה ועומדת מששת או שבעת ימי הבריאה (ראה דברינו [שישה או שבעה ימי בראשית](#) בפרשת בראשית). האדם שנפרד מהעולם, נפרד גם מכל השבתות שזכה לקיים וכעת גם מאלה שכבר לא יזכה. ימים טובים הם עניין אחר שהתווסף ללוח השנה אחרי הבריאה.

¹⁸ אם מהנביא מעמוס לעיל, בגמרא מועד קטן, למדנו שימי החג יהפכו לימי אבל, באים ירמיהו וישעיהו והופכים את הגלגל. כל ימי האבל והיגון יהפכו לימי נחמה, שמחה וששון. גם יום עשרה בטבת שחל השבוע וכנבואת זכריהו ח יט: "פה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוָה לְשֹׁן וְלִשְׁמִיחָה וְלִמְעֵדִים טוֹבִים וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֲהַבֵּר". ראה דברינו [צום הרביעי וצום החמישי](#).

בא רק מסיני כשיטת הרמב"ם, או שמא שורשיהם גם במעשה אבות סימן לבנים, ברוח אברהם, יצחק וישראל סבא, וברוח מתוקנים שבאומות העולם? נראה שמצוות אבילות, קבורה, הספד וניחום אבלים הם מאותם שתוקפם ההלכתי הוא אמנם ממעמד הר סיני, אבל רגליהם נטועות למטה ורוחם פרוסה מלמעלה, כבר בספר בראשית ובתולדות הקדומים של ישראל והעמים המתוקנים. ראה דברינו [מצוות ביקור חולים](#) בפרשת וירא וכן דברינו [ספר הישר](#) בפרשת זו.¹⁹

¹⁹ בנוסף לדפים שכבר הזכרנו לעיל: [מצוות טרום סיני](#) בפרשת לך לך, [קיימו האבות את התורה](#) בפרשת תולדות, [חדשים גם ישנים](#) בשיר השירים, [שם ועבר – אבות אבותינו](#) בפרשת נח.